

ДЕЈАН ПЕТРОВИЋ

ДВАНАЕСТИ МЕЂУНАРОДНИ ФЕСТИВАЛ
ДОКУМЕНТАРНОГ ФИЛМА
BEL DOCS – „ЗАМИСЛИ”

Чудесни свет документарних филмова током претходне деценије значајно је померио границе разумевања око тога шта филм данас представља. Нагло је приспео у први план и тако навео све већи број младих или афирмисаних филмских стваралаца да се подухвати управо овог начина стварања филмске слике, исто као и све већи број гледалаца да своју пажњу усмери на нова дела настала у овом жанру. Сада већ афирмисани београдски међународни фестивал документарног филма Bel Docs ове године је одржан по дванаести пут, од осмог до петнаестог маја 2019. године, у десет београдских дворана. Овај број био би увећан за још једну да пред сам почетак манифестације своје услуге ненајављено није отказао један од стубова градског културног живота – Дворана културног центра (ДКЦ), па су пројекције предвиђене у том простору свакодневно *ad hoc* премештане у преостале сале, углавном у обновљени Дом синдиката (сада Комбанк дворана), где се протекле године сада већ по правилу одржавају отварања и затварања сличних догађаја, што је био случај и са овим фестивалом. Вреди напоменути да је ове године домаћин документарним филмовима по први пут била и новосадска „Arena Cineplex”, где је приказан значајан део програмске селекције. Под слоганом „Замисли”, током недељу дана публика је имала прилике да погледа 121 филм у различитим селекцијама, од домаћег и међународног такмичарског програма па до програмских целина као што су „Ватромет”, „Профил”, „Ударни термин”, „Поветарац”, „Метеори”, „Насловна страна”, „Лавиринти правде”, „Пејзаж”, „Интермисија”, „ВР”, док су два филма ушла у засебну селекцију „Специјалне пројекције”. Филм

отварања била је топла биографска прича *Линија живојџа* нашег истакнутог режисера Дарка Бајића о уметности његовог оца, док је дванаести *Bel Docs* свечано затворило остварење Марије Вукић *Електрични орџазам за људе будућности*. Одржане су ретроспективе филмова хрватског аутора Горана Девића и јапанског редитеља Казуа Харија, а земља у фокусу овогодишњег фестивала била је Португалија. За разлику од неких претходних издања, ове године није било тако звучних филмских, глумачких или редитељских звезда, али су у госте стигли многи истакнути и вредни аутори из земље, региона и иностранства. Мастерклас предавања одржали су Маријен Ламбер и два горепоменућа аутора. Читаоцима *Лейојиса Мајшце срјске*, као превасходно књижевног часописа, свакако ће бити занимљива чињеница да је један од чланова жирија српског такмичарског програма био и наш истакнути књижевник Светислав Басара. За најбољи страни филм проглашен је *A Lua Platz* француског режисера Жеремија Граваја. Најбоље домаће дело јесте *Центјар* Ивана Марковића, док је за најбољи кратки филм изабран *У име Републике Хрватјске* Горана Девића. Добро уходани фестивалски тим, од директора Младена Вушуровића, извршне директорке Маре Прохаске Марковић, селектора Игора Станојевића, уметничког директора Марка Грбе Синга, селекторке тинејџерског програма Иње Кораћ, па све до агилне PR координаторке Монике Хусар Токин, заједно са бројним сарадницима, задао је себи озбиљан задатак пред наредно тринаесто издање да се достигнути ниво прво стабилно одржи, а потом ако је могуће и побољша, чему се домаћи љубитељи документарног филма искрено надају.

„Ујознајџи Горбачова” & „Камени џоворници”

У она вечита нерешива питања око којих се упорно „леме копља” свакако спада и дилема која вековима опседа историчаре, а још више филозофе: да ли се кључна светскоисторијска збивања одвијају по некој својој инхерентној, људском роду недокучивој намери и промисли, упркос протагонистима/глумцима у тој представи, или је пак улога оних који доносе политичке одлуке пресудна и круцијална за потоњи исход збивања? Управо то питање одлучио је да преиспита легендарни немачки редитељ Вернер Херцог, у сарадњи с колегом Андреом Сингером, у документарцу *Ујознајџи Горбачова*, приказаном у склопу програмске целине „Профил” овогодишњег *Bel Docs* фестивала. Три разговора tet-a-tet уприличена са последњим лидером СССР-а Михаилом Сергејевичем Горбачовом нужно и неизбежно повлаче паралеле са – ваља

признати, у сваком погледу успелијим и релевантнијим – вишеделним филмом Оливера Стоуна *Интиервју с Путином*. И они који у то преломно време нису били ни рођени чули су за тада сковане појмове „перестројка” и „гласност”, као и за звучну програмску нумеру „Wind of Change” у извођењу немачког састава Scorpions, која се незванично сматра као неслужбена химна промена на истоку Европе. На 87. рођендан и даље живахног и ментално способног Горбачова, телевизијски конципиран интервју комбинован је са одређеним архивским снимцима кључних збивања с краја осамдесетих и почетка деведесетих, као што су отварање према свету; повлачење совјетске армије из Авганистана; потом и стварање независних али сателитских држава источног лагера; борба за уништавање што већег дела нуклеарног наоружања; успели самит на Исланду са Роналдом Реганом; неуспели пуч тврдокорних комунистичких генерала у лето 1991; рушење Берлинског зида; људски ланац створен око три балтичке републике у жељи за што бржим стицањем независности; симболично пресецање бодљикаве жице на граници Мађарске и Аустрије од стране министара иностраних послова те две земље; стварање Заједнице независних држава (ЗНД); финално подношење оставке легалног председника СССР у децембру 1991, када је попут каквог античког трагичног јунака и формално остао без краљевства којим влада! Аутори су у овај филм укључили и разговоре са још живим актерима драматичних збивања попут Леа Валенсе, Џорџа Шульца, Миклоша Немета или Џејмса Бејкера, док Херцог и Михаил Сергејевич настоје да поближе реконструишу збивања и анализирају њима настале реперкусије. Посебно је стављен нагласак на бизарне околности самог доласка на власт, праћене серијом смрти његових претходника у изузетно кратком периоду, од Брежњева, преко Андропова, па све до Черњенка, који је владао свега тринаест месеци. Политичар који је својим другачијим приступом по свој прилици оправдано задобио незапамћену популарност у западном делу Европе није се либио ни личног одласка нпр. у Мађарску како би открио тајне успешне организације у пољопривреди и применио их потом у својој земљи. На више начина и од стране више актера изигран, он и даље чврсто стоји на својим тадашњим стајалиштима нуклеарног разоружања, потребе за дијалогом и укидањем сукоба, па у парадигматичном тренутку крај Хладног рата не означава, попут својих „западних партнера”, као америчку победу, него као *нашу*, заједничку победу, што би и било нешто што више кореспондира са историјском истином. *Ујознајти Горбачова* није остварење које претендује на свеобухватност и исцрпну презентацију човека и његовог дела, оно се пре може критички читати као *ѝрилоѝ* за

биографију него као коначна *ултимативна биографија* једне шекспировске фигуре, човека добрих намера, који се у одређеном тренутку затекао на правом месту у погрешно време, и дефинитивно оставио траг у читанкама које ће свој фокус стављати на овај период.

Уместо пролога, а можда још више уместо закључка новог документарца Игора Дрљаче, *Камени љоворници*, приказаног у међународном такмичарском програму дванаестог Bel Docs-а, у етар би требало да оде ламент једне анонимне савремене босанскохерцеговачке жене: „Некада је ту била индустријска зона, а сада је зона сумрака!” Инспирисан све популарнијим и масовнијим – пре свега *изван* простора некадашње заједничке државе Јужних Словена – интересом за занемарено различито споменичко наслеђе, данас канадски аутор своје дијалозима минималистичко дело заснива на тихој анализи и аналогној компарацији четири одабрана топонима своје домовине која пажњу туриста привлаче донекле сличним поводима. Строго хронолошки послогано, његово филмско путошество започиње у Међугорју, наставља се у Високом, преко Вишеграда и њему незаобилазног Андрићграда, да би жељено и (планирано?) финале досегло у некадашњем „граду соли” – Тузли. Све поменуте средине међусобно се у више сегмената разликују, оне ће овде у маниру сведока бити тек представљене, док се Дрљача свесно уздржава отворене подршке, осуде, коментара или било каквог ауторског уплива у односу на груби документарни материјал. Темелј око ког се гради друштвеноекономска прича увек је исти: божански, природно или људским рукама створени туристички потенцијали у срединама где доминира једна од три уставно равноправне нације у БиХ. Док се у западној Херцеговини са изразитом дозом најцрњег *ressentiment*-а и даље обрачунавају са по њима злогласним периодом социјалистичке Југославије, наводно појављивање Госпе с почетка осамдесетих отворило је неслућене политичке, економске и националне потенцијале хрватске заједнице да се њима затечено нежељено стање промени, у чему се напоследку и успело. Сасвим друга подлога стоји иза подвига живописног и надасве контроверзног научника Семира Османгића, који је у дотад заборављеној варошици пронашао неколико древних пирамида, што је знатно утицало на свакодневни живот – претежно бошњачког – становништва, иако су се представници све три националне, подразумева се и владајуће странке децидирано изјаснили против његових подухвата. Некада чувени и вишенационални град Вишеград данас је политичким планом и његовом ратном реализацијом готово искључиво средина настањена

српском популацијом, што се имплицитно и наглашава кроз при- зоре спаљених и напуштених кућа, а новосаграђени „град културе” – Андрићград – кроз свог оснивача и *spiritus movens* Емира Ку- стурицу покушава да сажме све периоде које обухвата славни роман *На Дрини ћуџија* нобеловца Иве Андрића, са снажним нагласком на српском уделу у тој бурној историји. Најзад, да ли стицајем околности или неисказаном намером, Дрљача свој путо- пис, праћен штурим дијалозима, лепом фотографијом и предугим кадровима, завршава у опуштеном индустријском центру Тузли, који пак и даље снажно следи, па и промовише, антифашистичку и официјелну СФРЈ идеолошку константу „братства и јединства”, као својеврсну синтезу претходних теза и антитеза. *Камени говор- ници* генерално остају заглављени у међупростору између *филмо- ване рејорџаже* и не одвише успелог артикулисаног ангажованог дела ситуираног у актуелни простор и тренутак, али је довољно јасно читљива позитивна намера да се и на тај начин поруке искључивости, ограђивања и анимозитета премосте путоказом заједништва и нагласка на превасходно индивидуалним и људским вредностима, не случајно смештеним у завршни део овог солидног остварења.

„*Кајзер! Најбољи фудбалер који никада није иџрао фудбал*”
& „*Добродошли у Содому*”

Свима онима који су пасионирано пратили фудбалска збивања осамдесетих година у Југославији није непознато име Велибора Царовског, „Царе”, контроверзног, живописног и разноликим мут- ним радњама на ивици законитости склоног „менаџера”, који је жељене резултате на зеленом травнатом тепиху неком магичном способношћу увек успевао да постигне, макар они напослетку на семафору изгледали дословце невероватно. За Цару је тај термин био непознат, у складу са знатно каснијим рекламним слоганом Адидаса: *Impossible is nothing!* Оно што је Царовски представљао у једној локалној средини одређеног раздобља, у самом срцу ове игре био је Карлос Енрике Рапозо, познатији под псеудонимом „Кајзер” (преузетом од чувеног Франца Бекенбауера), који је, лишен талента, током читавих двадесет шест година *изиџравао* врхунског фудбалера у земљи где ових има највише – у Бразилу! Невероватну документарну сторију на филмском платну је овековечио Брита- нац Луис Мајлс у свом дугометражном првенцу волуминозног наслова *Кајзер! Најбољи фудбалер који никада није иџрао фудбал*, приказаном у програмском склопу „Поветарац” дванаестог *Vel Docs*-а. Овај дугокоси бонвиван током осамдесетих и почетком деведесетих успевао је да „заигра” у десетинама клубова у више

земаља, па и континената, успевши да свега неколико пута уђе у игру, а као наводно изразито надареном нападачу скор му је био нестварно сиромашан – нула голова! У одличном остварењу које је постигло завидно јединство између садржаја и форме кључно питање не треба да се формулише у смислу објашњавања како се то догодило, већ је овде ствар унеколико есенцијалније природе: како је све ово уопште *могло* да се догоди?! Иницијално искористивши велику физичку сличност са правим голгетером те ере – Ренатом Гаучом, одређено време се представљао као он и тако успевао да оствари блиске контакте са многим припадницама супротног пола, да би, када се указала могућност и да *заиста* заигра фудбал, ову могућност оберучке прихватио и невероватна пустиловна сага без преседана могла је да отпочне! Кроз разговоре са самим Карлосом, његовим пријатељима и саиграчима откривамо бројне начине које је користио да се на тренинзима или самој утакмици повреди, укључујући и плаћање противничким играчима да га (пре)грубо заустављају, све време остајући на платним листама клубова, одржавајући фаму о себи као врхунском играчу и миљенику навијача свих средина у којима је био, успостављајући присне пријатељске односе пре свега са председницима клубова, што га је ефикасно штитило од очекиваних реперкусија. Листа славних клубова за које је потписао уговоре управо је пропорционална листи креативних оправдања зашто се никада физички није опорављао и био спреман за игру. Фудбалски ас који је надарен за све осим за играње фудбала! Данас сâм отворено признаје да су његови клубови славили два пута: на дан када је долазио и на дан када је одлазио! Заинтересован превасходно за лагодан хедонистички животни стил, неизбежни пратиоци и крајњи циљ „каријере” били су му и остали новац, жене и алкохол, при чему су његови очигледни таленти на том пољу обилато помагали саиграчима и члановима управе, због чега су ови и били спремни да радо „забораве” на његово непостојеће играчко умеће. Сам завршетак доноси потресну исповест на рубу нервнoг слома која открива тужну *background* причу из које је потекао овај симпатични неухватљиви преварант са много лица, у филму који је заслужено стекао епитет једног од највећих хитова овогодишње селекције Bel Docs-а.

Уколико сте у протеклих годину или две, а сва је прилика да јесте, продали, одложили или напосто бацили неки застарели (не)исправан технички уређај, тај ће, а сва је прилика да је тако, завршити на месту стратешки лоцираном далеко од очију, срца и

интереса свих оних милијарди људи са пребивалиштем изван стриктне зоне ендемског сиромаштва. Гледаоци дванаестог *Bel Docs* фестивала имали су јединствену привилегију да упознају Агбоглоши у Гани, највећу депонију електронског отпада на планети и трајно *радно местио* за око шест хиљада људи из те и околних подједнако пауперизованих афричких земаља. Аустријски ауторски тандем Флоријан Вајгензамер и Кристијан Кронес представио је своје остварење *Добродошли у Содому*, приказано у међународном такмичарском програму. Свесном одлуком да се уздржавају од било какве експликације или накнадне моралистичке анализе, они кроз визуелно импресивну алегорију бесмисла савремене постиндустријске цивилизације, на сурово реалистичан начин, преиспитују перпетуирање сувишног и увек новог техничког/технолошког преобила као сопствене императивне сврхе и циља. То, уосталом, овде није ни било потребно. На непрегледни циновски бувљак експедитивно пристижу нови контингенти старих уређаја из којих вредни трудбеници у токсичном нехигијенском окружењу напорно настоје да извуку што више потенцијално очуваних делића одбачених уређаја, углавном насталих методом њиховог паљења, зарад даљег рециклирања, док, нимало зачуђујуће, у месту горком иронијом али сасвим прецизно прозваном „Содома”, харају заразне болести свих врста. Махом млађи мушкарци и жене, они који су способни за континуиране ванредне физичке напоре, сновијају утолико гламурозније сневе уколико ови мање кореспондирају са застрашујуће бедном свакодневицом. Као на свакој пијаци, свако има своју улогу, па су тако трговци и овде у донекле лакшој позицији у односу на саме *йрерађиваче*, али не толико као они који имају рођаке (наравно, такође укључене у „посао”) у богатим прекоокеанским земљама, па су тиме у могућности да њихов *асорџиман* буде шири и издашнији, а зарада пропорционално већа. Бесомучна модерна комуникација новим средствима, увећавана само квантитетом, за рачун квалитета, своју финалну дестинацију проналази у „Содоми” и сличним хотимице заборављеним местима. Ипак, дух већине протагониста филма *Добродошли у Содому* још увек није сломљен, оптимизам и нада у светлију сутрашњицу нипошто не јењавају. Ангажовано остварење Кронеса и Вајгензамера испуњава двојаку улогу: осим верног предочавања оних крајњих резултата непрекидне пролиферације нових *џаџеџа* на самом попришту збивања, они постављају – на нечију перманентну материјалну мизерију, а свеопшту неосвећену срамоту – неизречено суштинско питање о смислу и правцу којим се већ предуго креће наша (западна) цивилизација.

„Леонард Коен: Пјџица на жици” & „Инсјанџи снови”

Прича о фантомском и легендарном „давно изгубљеном” документарцу посвећеном једној години монументалне каријере која је трајала преко пола века, свестраног и мултиталентованог канадског уметника Леонарда Коена, своје срећно окончање дочекала је 2010, када је британски аутор Тони Палмер успео да доврши и широкој публици представи своје драгоцено дело *Леонард Коен: Пјџица на жици*. Остварење пристигло коначно и пред наше гледаоце, приказано је у програмској селекцији „Интермисија” дванаестог Vel Docs фестивала. Толика фама није настала случајно. Наиме, у време када рок документарци нису били тако масовни и популарни, а посебно не општеприхваћени као интегрални део филмске индустрије, овај млади новинар задобија привилегију да прати у том тренутку у каријери посрнулог Коена, који тавори на самој граници отказа у својој издавачкој кући, на једномесечној европској турнеји у двадесет градова током 1972. године, на потезу од Даблина до Јерусалима. Када су се већ сви бројни обожаваоци предали и одустали од наде да ће икада видети дотично остварење, скоро четири деценије доцније, удруженим прегнућем мале и одабране екипе ентузијаста, Палмер успева да кадар по кадар верно реконструише оригинални изглед *Пјџице на жици*, за шта им је било неопходно пуних седам месеци мукотрпног рада! Овај филм лакше је описати кроз оно што он *није* – овде није посредни класично структурирана дефинитивна и коначна биографија одређеног (музичког) уметника путем извлачења на површину хронолошки поређаних кључних момената живота и каријере, какве смо последњих година имали прилике да видимо у великом броју. Ово је аутентичан, тек узгредно режиран запис о стању свести уметника из ране фазе каријере, и изблиза предочен инсајдерски увид у све што му се догађало током тих месец дана на турнеји, на коју је, иначе, невољно кренуо. Присуствујемо дирљивим сусретима са фановима пре или након хорског извођења незаборавних хитова, тренуцима јавног и нимало суптилног ашиковања, неизбежним тачкама на путу аеродром–хотел–дворана, овацијама или звиждуцима, огорченим притужбама на лоше озвучење које је ваљда само на једном од тих концерата било одговарајуће, понеким ретким моментима трансценденције извођача и публике који непозвани дођу када је њима воља. Данашњим продуцентима би се вероватно дигла коса на глави од честих неселективно дугих сцена, што ће пак моћи само да одушеви тврдокорне љубитеље Коенове музике, па су извођења неких од ударних композиција, попут „Passing Through”, „So Long Marianne” или

насловне „Bird on a Wire”, представљена у издашном непрекиданом временском интервалу. Посебно вреди скренути пажњу на наизглед узгредан детаљ где се Коен осврће на променљиву срећу свог литерарног дела *Дивни зубићници* (објављеног иначе и у нашој земљи), када медијска пажња и тираж у различитим моментима пресудно и директно пропорционално зависе не од инхерентног уметничког квалитета него од претходне афирмисаности аутора. Узимајући у обзир све наведено, не треба сумњати да ће *Птица на жици* унутар своје циљано одабране популације веома брзо задобити култни статус, као што ће и свим осталим потенцијалним гледаоцима представљати вредан аутентичан документ једног тренутка у каријери несвакидашње талентованог уметника.

Специфичан историјски тренутак који обухвата страствене протагонисте документарног остварења *Инсјанџи снови* холандског редитеља Виљема Баптите, приказаног у оквиру програма „Ватромет”, лежи у оном процепу између света који је престао да буде црно-бели, а још није достигао своју пуну савремену дигитализацију. Света чије је рођење славодобитно обзнањено у *Њујорк Тајмсу* још 1947, да би углавном успешно трајао и претрајавао више од шест деценија, све док 2008. вољом матичне компаније и формално није упокојен и свечано предат забораву. Ипак, пасионираним љубитељима полароид фотографија ни то није био знак за предају: неколицина окорелих ентузијаста ће се окупити и откупити један од последњих преосталих погона, где ће наставити да живе своју исконску страст. Попут каквих модерних чланова у њиховој младости и те како популарних комуна. Његов креатор, као убеђени романтичар, искрено је био убеђен како ће тај проналазак повезати људе. У претежно импресивном, далеко пре него контемплативном филму упознајемо научника у пензији Стивена Херчена који у подједнакој дози дели теоријску и практичну афилијацију ка овом виду фотографије, а у појединим моментима увелико подсећа на овештали прототип „лудог научника” из богатог асортимана петпарачке „палп” имагинације. Тешко је данашњем гледаоцу убедљиво дочарати какву револуцију је одмах након највеће светске кланице средином прошлог столећа изазвало откриће портабл фотоапарата, чији производ је његов аутор имао привилегију да види одмах. Најближи опис уређаја могао би се дефинисати као „one-step photography”, а магична формула његових боја пуних контраста променила је свет, управо зато да би била изгубљена, а никада недовршену потрагу за том хемијском формулом спроводе управо јунаци *Инсјанџи снова*. Уз сугестивну *background* музику и инвазивну рапсодију за очи кроз широк

спектар психоделичног калеидоскопа боја, Баптист нас у форми филмованог есеја упознаје са животном праксом оних највернијих корисника данас увелико превазиђене технике фотографисања. Кроз „дроновске” призоре калифорнијске пустиње, места сличног оном на каквом је и доктору Едвину Ланду сама идеја за полароид дошла давних деценија, сведоци смо ретко виђеног раскошног визуелног обиља које више од вербалног израза прати суштинску тему овог дела. Полароид занесењаци поносно показују колекције својих десетина хиљада сачуваних фотографија и филмова, горљиво објашњавајући због чега управо овај формат за њихова лична, интимна психолошка стања никада не може бити превазиђен, доказујући како спонтано *хвањање* одређеног тренутка кроз тренутну израду слике ствара непролазне снове могућим. Тиме у једном од наизглед скрајнутих и загубљених драгуља дванаестог Vel Docs-а, изван ударних фестивалских програма, позивају гледаоца да им се придружи у овом несвакидашњем сентименталном путовању у још не сасвим ишчезлу недавну прошлост.

„Сїлав” & „Нерешени случај Хамаршелд”

Ноторну истину да је учинак научних проналазака и достигнућа у протеклих неколико векова неповратно и набоље изменио услове човековог живота нико разуман не може и неће доводити у питање. Једнако колико и чињеницу да се наука често неумесно и неумерено глорификује и производи у својеврстан тотем модерног доба, неку врсту ововремене религије и следе догме. Управо један такав парадигматски пример у импресивном стилу на велико платно доноси шведски редитељ Маркус Линден у свом документарном филму *Сїлав*, приказаном у програмској целини „Ударни термин”. Непосредно инспирисан отмицом авиона у ком је и сам био путник, у деценији обележеној зачецима *ујоштребе тшера* у политичке, идеолошке или националне сврхе, мексички научни радник Сантјаго Ђеновес те сада већ давне 1972. године долази на, како се њему чинило, генијалну идеју, која ће из претежне анонимности успети да извуче овог упорног и агилног социолога зашлог већ у шесту деценију. Очајнички су му били потребни брзи и опипљиви резултати којима би у академској заједници могао да се подичи. Да би доказао своје почетне хипотезе о утицају спољашњих услова на сексуалност и насиље у људској заједници, одлучује да конструише сплав скромних димензија и пловних могућности, те да са групом одабраних и добровољних *научних кунића* преплови од португалске обале Атлантика до свог Мексика, у потпуној изолацији и нужној упућености (не)вољних морепловаца

једних на друге. Речено – учињено, десет брижљиво одабраних кандидата испуњавали су његове критеријуме, при чему су у погледу нације, расе, социјалне групе или географског меридијана циљано били што разнороднији, док су у погледу старосне доби пет мушкараца и шест жена припадали потентном делу популације, сви одреда наизглед zgodни и привлачни супротном полу. Након детаљних припрема у лето 1973, сплав „Акали” запловио је у непознато, под вођством школоване шведске кормиларке Марије, још једне Сантјагове урачунате провокације, ради испитивања мирног пристајања на субмисиван положај присутних мушкараца. Изразито скучени услови и детерминисаност узајамног повезивања, уз непознат здравствени утицај морских услова на свакога од њих и ограничене залихе хране, требало је да послуже доказивању примордијалних насилно-сексуалних порива, које је овај социолог охрабривао, па чак и подстицао, записујући прилежно у своју бележницу свакодневне реакције свакога од својих „пулена”. Случај који је уредно пунио ступце оновремене штампе убрзо је, махом неосновано, прерастао у скандалозну медијску пресију као наводни „секси сплав”, „место оргијања” и томе сличне квалификације које су изазивале пажњу заинтригираних читалаца. Готово пола века доцније преживели путници поново се окупљају, донекле верно реконструишу тадашње услове путовања, те у беневољентној атмосфери евоцирају давне успомене са тог несвакидашњег експеримента. У одлично реализованом наративном захвату гледаоцу се испоставља како је ова својеврсна претходница актуелних ријалити програма – одакле буквално нема излаза – показала неочекиване резултате. Нежељени сапутници претежно су се помагали и прискакали једни другима у помоћ, наместо очекиваних и прижељкиваних сукоба, једнако као што су се, иако млади и пожељни, више уздржавали него упуштали у необуздане насумичне односе. Након стотинак дана пловидбе сплав је успешно приспео на своје крајње одредиште, у научном погледу није испунио свој претпостављени циљ, док су и медији врло брзо себи пронашли одговарајуће нове атрактивне теме. Изузетан документарцац, који на прави и филмски убедљив начин поставља суштинска антрополошка питања и донекле на њих пружа егзактно доказане – а никада после непоновљене, што само придониноси ексклузивности дотичног случаја и филма – експериментално потврђене податке о људској психи и понашању у контролисаним условима.

Зјапећи јаз који постоји између претпостављеног идеалног и затеченог фактичког стања у људским заједницама тешко да се видљиво смањује, упркос прокламованим напорима уложеним у

његово превазилажење. Претежно се испоставља како огољени сурови фактицитет рутински односи превагу над формалним и жељеним нормативним статусом. Непосредно покренут мистериозним случајем трагичне смрти генералног секретара УН Дага Хамаршелда, дански аутор Мадс Бругер након више од пола столећа покреће властиту истрагу о овом систематски игнорисаном потенцијалном атентату. Беневољентни Швеђанин на чело младе светске институције дошао је 1953. и свој посао схватио дословно и сасвим озбиљно, придобијајући тиме, сасвим разумљиво, мноштво непријатеља на свим меридијанима. Када је на конференцији за штампу јужноафричке комисије за помирење славни свештеник Дезмонд Туту 1998. свечано обелоданио како је у поседу кључних, до сада непознатих чињеница везаних за смрт челника Уједињених нација још 1961. године у Замбији, светска јавност с правом је очекивала хитрију и адекватнију реакцију надлежних органа. Међутим, до ванредног личног Бругеровог подухвата није много тога учињено. Блажено несвестан размера авантуре у коју се одважно упустио, овај истакнути новинар и документариста креће Хамаршелдовим стопама на афричком континенту и гледаоцима дванаестог *Bel Docs*-а представља свој резултат кроз наслов *Нерешени случај Хамаршелд*, приказан у програмском склопу „Ударни термин”. Чврсто уверен како је посреди или највећа скривана тајна или најглупља теорија завере икада креирана, он уз помоћ неколицине сарадника реконструише ту тајанствену ноћ на замбијском аеродрому и упорно трага за преживелим сведоцима и документима. Стилски и тематски неодољиво сродан скорашњем *Швајцарци Крису*, овај филм успеће да продре у само осиење гнездо опскурних и тајних парамилитарних организација и на светлост дана изнесе више од онога чему је и у најсмелијим сновима могао да се нада! Усред сурове и ефикасне колонијалне експлоатације „црног континента”, номинално најмоћнији човек планете снажно се успротивио затеченој ситуацији и покушавао да је промени, па је усред процеса насилног одвајања покрајине Катанга од матичног Конга настојао да посредује и стане на пут очигледним марионетама белгијске рударске компаније који су за рачун својих европских господара били спремни да поцепају земљу. Уследиће серија шокантних открића, а наизглед маргинална и бизарна тешко видљива јужноафричка организација са суманутим циљевима, чије остварење нипошто не искључује употребу насилних метода, не само да је по свој прилици (вероватно према тајним инструкцијама једне велике европске силе) директно одговорна за Хамаршелдову смрт него је и деценијама после децидирано подржавајући злогласни режим апартхејда у Јужноафричкој Репу-

блици активно узимала учешћа у више злочиначких акција. Монструозном злоупотребом медицинских установа они ће успети да с намером прошире тада нови вирус сиде у више афричких држава, заслепљени расистичким идејама о белој супремацији, које нужно подразумевају десетковање домицилне црначке популације! На том путу пратиће их прећутна помоћ кључних државних структура за читаво време трајања апартхејда. *Нерешени случај Хамаршелд* поново у центар пажње јавности поставља одавно заборављени и у судском епилогу никада недовршени случај, а стручњаци данас ретроактивно сматрају како би, да је Хамаршелд преживео и успео у својим (племенитим) намерама, данас читав афрички континент изгледао сасвим другачије! Овај филм стоји као огледни пример врхунске ангажоване документаристике и заинтересованом гледаоцу бескомпромисно и нецензурисано портретише фактичко стање нашег данашњег света какав он заиста јесте.